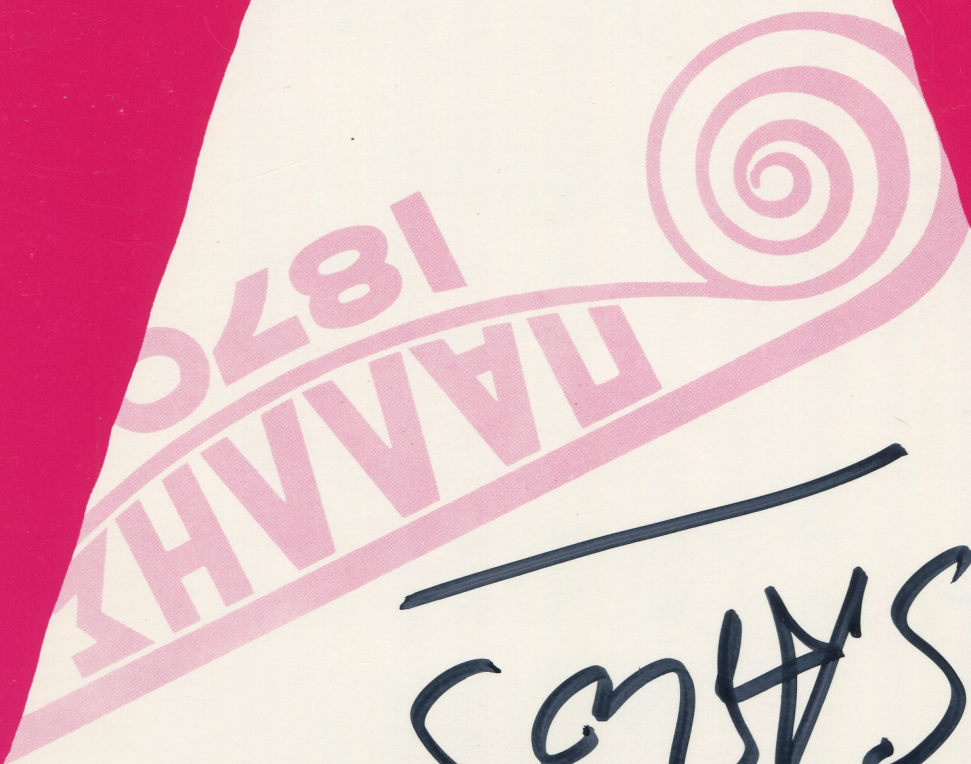

30

80

S. H. S.
1966

ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

Πρώτη συνάντηση για την Ειρήνη και τον Πολιτισμό

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Σας προσκαλούμε να συμμετέχετε και να παρακολουθήσετε το θεατρικό συνέδριο και τις εκδηλώσεις του Πρώτου Φεστιβάλ Αρχαίου Ελληνικού Δράματος, στο Πυθαγόρειο που συνδιοργανώνουν το Πάντειο Πανεπιστήμιο, το Πνευματικό Ιδρυμα Σάμου "Νικόλαος Δημητρίου" και ο Δήμος Πυθαγορείου. Η συνάντηση περιλαμβάνει:

- Διεθνές επιστημονικό συμπόσιο με τίτλο "Στα ίχνη του ΟΔΥΣΣΕΑ" (Η περιπλάνηση και το ταξίδι στη σκέψη και την Τέχνη των Ελλήνων), στην αίθουσα "Σίβυλλα" του ξενοδοχείου "Δόρυσσα"

- Εγκαίνια του Αρχαίου Θεάτρου Πυθαγορείου

- Θεατρικές παραστάσεις "Το ταξίδι του Διονύσου" και την "Λυσιστράτη Αριστοφάνους" από το Κέντρο Δράματος και την Θεατρική ομάδα του Πάντειου Πανεπιστημίου

- Τελετή ένταξης του Δήμου Πυθαγορείου στο Δίκτυο Αρχαίων Ελληνικών Λιμένων Μεσογείου και Ευζείνου.

- Χορός και μουσική Flamenco από Ελληνο - Ισπανικό συγκρότημα

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ 26 - 29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1996

Τετάρτη 28 Αυγούστου 1996

(Αίθουσα ξεν. Δόρυσσα)

10.00 - 11.00

**Τελετή ένταξης του Δήμου
Πυθαγορείου Σάμου, στο Δίκτυο
Αρχαίων Ελληνικών Λιμένων
Μεσογείου και Ευξείνου**

Χαιρετισμοί

Ομιλητές

Νικόλαος Μάρκου

Δήμαρχος Πυθαγορείου

Roland Scabia - Aldo Jonnata

Πειραματικό εργαστήριο Βάκχων

ΤΕΤ

Πέμπτη 29 Αυγούστου 1996

21.00

**ΧΟΡΟΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ FLAMENCO ΑΠΟ
ΕΛΗΝΟΪΣΠΑΝΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ**

Αρχαίο Θέατρο Πυθαγορείου

(Είσοδος 2.000 δρχ.)

Τις εκδηλώσεις θα τιμήσει με την παρουσία του
ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας
Κ. Γλαύκος Κληρίδης

Διοργανωτές:

Πάντειο Πανεπιστήμιο (Κέντρο Δράματος)

Πνευματικό Ίδρυμα "Νικόλαος Δημητρίου"

Δήμος Πυθαγορείου Σάμου

ΠΡΟΞΕΤΤΕΙΤΕ ΤΟ ΑΙΟΝΥΣΟ

ή

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ποιός είναι ένας θεός; Και ο Διόνυσος ο κύριος του θεάτου (μόνο του θεάτου); ποιός είναι; Αναφέρεται 136 ονόματα του Διονύσου που αναριθμούνται στο λήμμα Διόνυσος της *Realencyclopädie der Classischen Altertumwissenschaft*, γνωστής ως Pauly Wissowa, ονόματα και επιθέτα που περιέχουν και αψηγούνται τα πάντα για το θεό, (κάθε θεός πιστεύω είναι βασιλιάς του βασιλείου των ονομάτων του και μόνον).

Ανάμεσα στα ονόματα θα ήθελα να σταθώ στα ακόλουθα τρία:

1. Βάκχος

2. Δεσφύς

3. Διθύραμβος

1 Βάκχος

Θα προσπαθήσω να αποκωδικοποιήσω τα ιταλικά ονόματα: Baccio (βάκτιον), baccante (βάκχης). Τι είναι το βάκτιον; Και ποιά είναι η βάκχης; (baccante) Αυτός που προκαλεί χάβρα, θόρυβο, λέβε. Και ποιός είναι ο Βάκχος (bacco - το ιταλικό όνομα του Διονύσου);

Δεν νομίζω ότι η πρώτη σημασία του ονόματος Βάκχος (bacco) συνδέεται με την έννοια χάβρα, φασαρία. Στην τοσκάνικη ιταλική (γλώσσα της οποίας το υπόστρωμα συχνά συναντώνται ελληνηκοί όροι) το βάκτιον (baccio) είναι η πάβδος (μπαστούνι) με το οποίο γίνονται ο παβδισμός των δένδρων (ελα, αμυγδαλιά κ.λ.π.) ή οποία άλλη πάβδος με την οποία μπορεί να καταφερθεί ένα κτύπημα. Στα ιταλικά λέξικα θα συναντήσουμε τη λέξη baccio (βάκτιον) να σημαίνει παβό (μπαστούνι). Το να είναι ο Διόνυσος (bacco) - Βάκχος, η πάβδος (μπαστούνι), ο κλώνος, που φαίνεται να ανταποκρίνεται (εκτός απ' το να είναι και λίγο αποκαλυπτικό) στην πολυπλοκή μορφή του θεού, με το να είναι δηλαδή αυτός παβός, θύπος, το εμβλημα και κυρίως το σύμβολο και είδωλο του σώματος του στη φυσική του μορφή.

Η λέξη Βάκχος προέρχεται από την ρίζα Bak- από την οποία έχουμε: baccus, baccio, bastone (bak-iron -βάκτιον-). Ένα παβό για στήριγμα, για το κέντρισμα των ζώων, για κτύπημα ή για φύτευμα (συνεπώς ζωντανό, χλωρό). Ένα χλωρό παβό όπως ο θύπος του κισσού, το ξύλο του νάβηκα (καλαμιού) και οι σπόροι του κώνου

(κουκουναριού). Ενα ζωντανό (χάριτο) παβό που οι Βάκχες οι φέροντες αυτό, κρατούν στο χέρι για να κάνουν τα φυτό να ανααχθούν, να βασταίνουν στο δάσος. Χορός είναι λοιπόν και το δάσος που χορεύει και τραγουδάει. Θύρος είναι η μαγική παβός (δηλαδή ο γέννητής της ζωής - από το Mag-, προοθώ, αναπτύσσω), που κάνει το δάσος να χορεύει Χορεύω = βρισκόμαι σε κίνηση, είμαι ζωντανός.

Βάκχη: αυτή που φέρει τον κλώνο (βάστρο) ή είναι ο κλώνος, που χορεύει.

Βάκχες: Αυτός που κρατιέται από το μαστόνι (βάκτρον) που χορεύει.

2. Δεσφές:

Συνεπαρτώμενο με το bacchio (βάκτρον) είναι δέσφρον. Elyve πολὺς λόγος για τον Βαστικό Διδυσο, Διδυσο Βαστό, καρπό, φύλλο, λήμνη, O Jeanmaire, (*Dionysos*, 1951) και ο Kerenyi (*Dionysos*, Muller, 1976) συνθέτουν τους όρους του ζητήματος, παραπέμπω σε αμφοτέρους τις μελέτες. Ανάμεσα στα ονόματα του Διδυσου βρισκόμαστε: *δεσφές, δεσφίτης, εινδεσφός* (κατάλογος Pauly Wissowa). Οτι ο Διδυσο, Βαστικός θεός, είναι δέσφρο, είναι συμφές, κατανοητό. Υπάρχει όμως ένα απόσπασμα που μέχρη στιγμής (απ' όσο γνωρίζω -θυμίζω ότι δεν είμαι κλασικός φιλόλογος-) δεν έχει εξετασθεί. Το βρίσκουμε στον Felix Jakoby, *Fragmente der Griechischen Historiker*, 3F, 178. Αναφέρει: "Εδερπετέιν φησὶν τὸν Διδυσον καὶ *δοῦναι ἀνθρώποις. Ἀλλοὶ δὲ ὁ φερεκύδης καὶ μετ' ἐκείνον Ἀντίοχος, λέγοντες καὶ διὰ τοῦτο κεκλήθηται Διδυσον ὡς ἐκ Διδός ἐς νύσας βέοντα. Νύσας γὰρ φησὶν ἐκάλουν τὰ δέσφρα";

Είναι η μοναδική μαρτυρία αυτή του φερεκύδη του Αθηναίου και του Αντίοχου (ιστορικών του V αιώνα), όπου το όνομα του Διδυσου, φέρεται να σχηματίζεται από το όνομα δέσφρο. Η μαρτυρία δεν ελήφθει υπόψη από την παράδοση διονυσιακών σπουδών. Την εισηγάτω (χωρίς να την ασπάζομαι) και συνδέω τα ονόματα *νύσα* και *δέσφρο* με τον όρο *είδωλα*, θύρος, που στο χέρι των Βάκχων που τα κρατούν και πάλουν κατά τον χορό, συμβολίζουν σίγουρα και το δέσφρο.

Ο Διδυσος είναι, θεός κλώνος (βάστρος), θεός παβός (βάκτρον), θεός βέρνα, θεός λήμνη (σφίγος), θεός νήμνη, θεός δέσφρο (ζωντανό γιατί διαπερνάται από τη λήμνη, τη νήμνη, θεός φτιαγμένος από νήμνες, αναθεμελιένος από λήμνη νήμνη, από το χορό των νυμφών, και μαζί με τον χορό των νυμφών εμμενίζεται πάντα. Αυτός τις ρέφει κι απ' αυτές ρέφεται: *Διδ//νυσος*. Πολλά επίσης παέκονται γύρω από τη Νύσα, τον τόπο/δάσος/πόλη, όπου ο Διδυσος φέρεται να έχει γεννηθεί, όπου φέρεται να έχει μεγαλώσει. Η Νύσα *nomen plurium urbium lucorum* (*Thesaurus graecae linguae*), βρίσκεται στον Ελικώνα, στη Θράκη, στην Καρύα,

στην Αραβία, στην Αίγυπτο, στη Νάξο, στην Ινδία, στον Καύκασο, στην Αίβη, στην Εύβοια.

Στην Ινδία ο Μέγας Αλέξανδρος φθάνει στην πόλη Νύσα και νομίζει ότι βρήκε τα ίχνη του θεού γιατί γίνεται δεκτός σαν να ήταν ο Διόνυσος, από πρόσωπα που μοιάζουν -στην αμφίσημη- με διονυσιακές μορφές (Jeanmaire, σελ. 351). "Κατά τις σκληρές στρατιωτικές επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα στις ηπειρωτικές κοιλάδες, βρέθηκε μια πόλη της οποίας το όνομα Νύσα επιβεβαιώνει ανατίρρητα, για τους Ελληνες, το πέρασμα του Διόνυσου από εκεί (αν δεν ήταν κιόλας ο τόπος της γέννησής του)..."

Για κάθε πόλη με το όνομα Νύσα υπάρχουν μύθοι και θρύλοι, εμπνεύματα όπως μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση μια μαρτυρία της θρακικής γλώσσας (μια από τις ελληνικές διαλέκτους): η Νύσα με την έννοια της νύμφης, που οι ετυμολόγοι (Boissacq, Chantaine), ανάγουν -με κάποια αμφιβολία- στις ρίζες snud-, sna, sne-t, snau, sn-eu-, sn-et = πέω, υπασία -στη σφαίρα του υγρού (vepou), σε όλες τις μορφές, στο να διατρέχεται κάτι από νερό, να τρέφεται, να ποτίζεται, να πραινίζεται, να τρέφεται θάλασσα. Αν η αναφορά του Φερικύδη και του Αβτίχου μπορεί να υποστηριχθεί, η μυστηριώδης παλαιοά του ονόματος Διόνυσος -Νύσος- θα αναδεικνύεται τουλάχιστον εν μέρει ως η υγρή παλαιοά του, η ζωντανή του δέσπου. Αυτή που μαζί με το φως (Zebz) τον τρέφει από τη γη (Σμελάη).

3. Διόρυμος:

Το επίτο όνομα που θα ήθελα να εξετάσω είναι το πιο αμφισβητούμενο: Διόρυμος. Δεν γνωρίζουμε τι σημαίνει διόρυμος. Στο παρθελόν πιστεύουνταν ότι είναι αυτός που πέρασε δύο πόδες, δηλαδή, γεννήθηκε δύο φορές. Δεν μπορεί όμως να εκληρωθεί. Το όνομα Διόρυμος εμφανίζεται αινιδια στις Βάκχες στο στίχο 526:

ἴθι διόρυμ' ἐμὲν ἄρ-
σενα τάνδε βᾶθι νῆδον
Ἀναφαίνω σε τὸδ' ὦ Βάκχιε
Θῆβαις δνομάζειν.

(Διόρυμ' ἐμὲν ἄρ-
σενα τάνδε βᾶθι
ἄρ-σενα τάνδε βᾶθι
Θῆβαις δνομάζειν)
(μτφ: Π. Πρεβελάκη)

Νηδύς -ύος - η κοιλά, ο κόλπος (η κοιλότητα των γονάτων του καθήμενου), μέσα στην οποία η μητέρα φέρει το μωρό. Στις ιταλικές μεταφράσεις των Βάκχων σχεδόν πάντα αποδόθηκε με μηρό (πρόσφατη εξέλιξη, Guidorizzi, 1979, που μεταφράζει: κοιλά. Είναι

και την επεμβατική να ισοφαρίσει αυτή την απώλεια. Αναζητείται η μητέρα στο τόπο που γεννήθηκε και εκεί επαναπροεισίζεται η

Ο Διδόντος όμως πέφτει πάνω του τα σημάδια της απώλειας και της Αφρονίας.

η λήψη και ζωική συγχρόνια, η συντομία, η ομοφωμία του Κάδμου κλείνει στην κοιλιά του το βρέφος, το μεγαλώνει, γινώσκοντας ο ίδιος Κάδμου και της Αφρονίας, την ομοφωμία τους), ο Ουρανός Ζεύς, ζωική συγχρόνια (την ευτυχία συνθήκη, τη χροιά συνθήκη του λήψη κοσμική συγχρόνια. Για να αποκαταστήσει τη λήψη και επανέλθει στην φωτιά, τη δυνατότητα του θανάτου για τη διεκδοχή η βροχή και τον κεραιό-μηχανή γρήγορη βία-που έχει σαν χροιά ισοφωμία, καταλαύει. Τη δεύτερη φορά επεμβαίνει με τη μητέρα στην φωτιά, ένα μουσικό tempo, διακεκομμένο βία, ημετέρας-η θεία; Ζεμιά=Ζεμιά (γρή) και ως θύτης της, εισάγοντας πατέρας Ουρανός (Ζεύς) επεμβαίνει δύο φορές: ως λογιμοποιήτης της

Ο Διδόντος-εγγονός-γεννιέται δια της βίας ημετέρας. Ο

σώματος

επιδεικνύει η συγχρόνια του alto e basso, η ομοφωμία του και συγχρόνια, στην φωτεινότητα, στην καθαρότητα του alto e basso. Η *επιδεικνύει* της *επιδεικνύει* που οφείλεται στην και Αφρονία πραγματοποιούν (πραγματοποιήσαν στο χόρο του αυτή των συγχρόνων πραγμάτων) και επομένως το ζεύγος Κάδμος το νόημα του μουσικού τόπου (με λίγο διαφορετική σημασία από συμφωμία (συγχρόνια), η συμπερία, η σωστή αναλογία. Είναι επίσης Η Αφρονία (γιατί του Διδόντος) είναι ο δέσμος, ο αμύγδα, η οργάνωσης κόςμος ή καλύτερα η τάξη καθαυτή.

και της Αφρονίας. Το Κάδμος είναι συναφές του Κόσμος, ο καλός γεννήτης (του Διδόντος). Ο Διδόντος είναι ο εγγονός του Κάδμου θα προσπαθήσω να το αποδείξω, ξεκινώντας από το μύθο της ισοφωμίας, συντομίας).

στην ευτυχία (η *επιδεικνύει* δεν είναι ακριβώς ευτυχία: είναι χόρος που ακολούθως συγκεκμηένους δρόμους (νόμους) οδηγούν ακόμα μια πραγματεία για τη μουσική και το χόρο. Μουσική και μου, μια πραγματεία για την *επιδεικνύει*, την ευβιότητα του νοή θραπυτή του νοή (δια μέσου του θέατρο), εκλαίει, κατά τη γνήση δραματουργός, ο θεολόγος, ο εθολόγος, ο ανθρωπολόγος, ο Ζης *Βάκχες*, Ο Ευριπίδης, ο μουσικός, ο χορευτής, ο

ένα μουσικό. Και θέλω να εξηγήσω γιατί. Ευριπίδης αποκαλεί την τραγωδία του στον τελευταίο στίχο- κρύβει τοποθετημένο στην καρδιά του πραγματός (πράξης) -όπως ο χόρος; Θάβηκα να προχωρήσω την υπόθεση, ότι το νόημα διήρημα, Διήρημα; Ισως επείδη το νόημα παραπλήσει στη μουσική και στο μητρική. Αλλά για ποιο λόγο εδώ ο Ευριπίδης αποκαλεί το Διδόντος βρέφος. Στο υπό της αρσενικής του κοιλιάς που μετατρέπεται σε -όπως και για τη μητέρα- ο πατέρας σωτήρας να τοποθετεί το λογικό και κατανοητό όχι στο μηρό, αλλά στην κοιλιά

διακεκομμένη και απωλεσθείσα τάξη, τους νόμους της μουσικής, *εκείνης της μουσικής*, της μουσικής του Κάδμου και της Αφροίνας, που παράγει *ευδαίμονια*. Να λοιπόν, μέσα στα πουλάκια, τα δάση και τα όρη -κάτω απ' τον ανοιχτό ουρανό (Detienne) υπό την προστασία του πατέρα Ουρανού και του παππού Κόσμου/Τάξης λαμπρός, στο συντονισμένο σώμα της Αφροίνας, να ανασταίνεται η απαράτητη μουσική και χορός. Στον πρόλογο ή πάροδο των *Βακχών* (στ. 1-167) ο Ευριπίδης εκθέτει τη θέση μουφί της τραγωδίας ως μέσου ποσειγγικής της ευτυχίας.

Θα αναρτῶ στα μυσικά ονόματα εν όψει του ερόμενου βήματος: Κάδμος: ο οργανωτής της Τάξης, ο υποστηρικτής, ο τρέλες, ο σήματος, ο κόσμος, ο φωτεινός νους. Αφροίνα: ο σύνδεσμος, ο αρμός, η τρέλες της τροφής με νεία), η συγχροδία, η συμμετρία, το συντονισμένο ιδίωμα, η βαθιά φωνή συντονισμένη στον οργανωμένο κόσμο, η συγχρονισμένη με τον Κάδμο, η μητέρα του ομήχου. Ο Ουρανός (Ζεύς) και η Γη (Ζεμήλη) συναντώνται μετὰ γῆς και οὐρανού απ' τη βροστή/κεραυνό και ο γιός γεννημένος απ' τη πῆξη της Τάξης (μουσικής) -ο ασήματος- παίδι μιας σκοτωμένης μητέρας απ' τον πατέρα με ἦχο (βροστή) και φωτιά (κάψιμο της βλαστικής τάξης) ο σωματικός Διδυμός (εναρμονισμένος) απ' τον πατέρα και κατοπινός νους ξαναγεννημένος από κείνον, χωρίς τη μητέρα και για το λόγο αυτό βρίσκεται συνεχώς σε αναζήτηση της, στον τόπο της απώλειας της αρμονικής τάξης. Θῆβα.

Να γιατί η επιστροφή του Διδυμού είναι μουσική επιστροφή, μια πρόσκληση σε χορό και τραγούδι σύμφωνα με τους δίκους του νόμους που είναι Νόμος όπως εκκείνος του Οδυσῆα που ίσως να είναι μορφή του). Να ο *θίασος* που νομίζουμε χορεύοντας χορεύει συνεχώς τη μουσική τάξη (τη χρυσή εποχή των δαδών και των ζώων) και την μεταφέρει οπουδήποτε πάει. Χωρίς την προσαρμογή σ' αυτήν είναι αδύνατο να μένουμε υγιείς. Ερχεται η κακή μανία (η κακομαγία των γυναικών της Θῆβας) χάνεται η αίσθηση του αληθινού: το παίδι παύεται για ελπίδα και δεν επιτυγχάνεται η *ευδαίμονια*. Και η μουσική είναι από αλλό, τμήμα, φρυγικός χορός κατά τον κρητικό τρόπο (που γεννήθηκε στην Κρήτη από τη Ρέα και το Διδυμό), σύμφωνα με τους νόμους, τους κανόνες του τελετουργικού, οργανωμένα μιας ελγυόμενης *trance*.

Η πρόταση που ο ίδιος ο Διδυμός κάνει στον πρόλογο των *Βακχών* να τον ακούσουν και να τον ακολούθησουν, πιστεύω ότι σημαίνει: ακούστε τη φωνή του θεού μέσα σας, ερχεται απ' έξω αλλά βρίσκεται στην καρδιά της πόλης σας. Χορεύετε με κείνον. Χορεύετε όλοι γυναικές και άνδρες. Μεταμορφωθείτε σύμφωνα με τους κανόνες του τελετουργικού. Και γιατί; Για να επανασυνχρονισθείτε, για να μη ζείτε στον αποκλεισμό, την απομόνωση, για να συντονισθείτε, να

τραγουδιού, γίνονται ηγήτορες των χορικών μας. Εξάλλου αυτό το τελευταίο λέγεται *χορός ακριβώς* επειδή συγγενές προς τη *χαρά*: *χορός* *τε* *δ* *νομακτέναι* *παρά* *της* *χαράς* *ἐμψυτον* *δνομα* (*Νόμοι*, Βιβ. II 653 Δ-Ε, 654 Α, Μιλάνο, Rusconi, 1994).

Υπενθυμίζω ότι στη συνέχεια του *Χωρίου* ο Πλάτωνας αποδέικνυται ότι δεν είναι οποιοςδήποτε ο *χορός* ή το τραγούδι που οδηγούν στην ευτυχία και τη *χαρά* (*εὐδαιμονία*), αλλά εκείνα που οδηγούνται από τη λογική και την αρετή. Είναι αυτό που ήδη είχε ειπωθεί στις *Βάκχες*.

Υπάρχει ένα πολύ δύσκολο *Χωρίο* στον *Φαίδρο* (244 Δ-Ε) που ο Rouget (*Musica e trance*, Torino Einaudi, 1986, σελ. 262) χαρακτηρίζει σκοτεινό και διάσημο ακριβώς λόγω της σκοτεινότητας του. Θα το αναφέρω γιατί έχει να κάνει με την *εὐδαιμονία* και με όσα ο Eupritides ίσως θέλησε να μας αποκαλύψει (κοινοποιήσει) σχετικά με την εμπειρία του για τη *Χορεία*, *Μαρία*, *Θεοληψία*, *Νυμφοληψία*. Υπενθυμίζω ότι ο Πλάτωνας στο *Φαίδρο* (265 Α-Β), ξεχωρίζει δύο είδη *μαρίας*: τη μία που προκαλείται απ' τη *αυθόρμητη* *αδυναμία* (*τῶν νοσημάτων ἀνθρωπίνων*) και την άλλη της *Θείας* *απαλλαγής* (*θείας ἐξαλλαγής*) από τους συνήθεις κανόνες συμπεριφοράς. Αυτή η καθορισμένη κατάσταση *χωρίζεται* με τη σειρά της σε τέσσερα άλλα είδη *μαρίας*: την *μαντική* *ἐμπνευσμένη* (*ἐπιπνοία*) από τον *Απόλλωνα*, την *τελεστική* που *ἐμπνέεται* από τον *Διόνυσο*, την *ποιητική* από τις *Μούσες*, την *ερωτική* απ' τον *Ερως* και την *Αφροδίτη*. Για την τελεστική μεταφέρω την μετάφραση κρις (*κοσμική*)=(*novissima*) του Rouget, γιατί θα βοηθήσει να φωτισθεί το *Χορευτικό* *μήνυμα* του Eupritides σε σχέση με την *εὐδαιμονία*.

Λέει ο Σωκράτης: Αναμειβήτητα εξάλλου, εξαιτίας αυτών των ιδιών των ασθενείων (*νόσων*) και δοκιμασιών (*πόνων*) φοβερών που σίγουρα έχουν τη ρίζα τους (ἐκ) σε αρχαίες και βάρεις προοβλές (*μηνυμάτων*) που διεπράχθησαν από κάποιους και παρξες (*γενῶν*) ή *trance* (*μαρίας*) αυτή η ίδια που επέρχεται σε όσους ποδώνηκε η δύναστητά της προφητείας (*προφητεία*) προμνησθείς (*εὐρητή*) την *απαλλαγή* (*ἀπαλλαγὴν*) δια των προσευχών στους θεούς και *λατρευτικών* *εορτῶν* *πρὸς* *τῆν* *ἐν* *αὐτῇ* *τοὺς* *δυνάμει* *τῆς* *οποίας* *θεός* (*θεῶν*) *προβαίνοντες* σε καθαρμοὺς (*καθαρμῶν*) και *τελεξέας* (*εὐρητῶν*) η *μαρία* *ἐπιστρέφει* *τὴν* *ὕψια* *σ' αὐτοὺς* *που* *τὴν* *δὲ* *χονομα* (*ἐχονομα*) *τόσο* *για* *το* *παρὸν* *ὅδο* *και* *για* *το* *μέλλον* *φρόνους* (*εὐφρόνης*) σε όποιον *μήνκε* σε *μαρία* με το σωστό τρόπο και *κατακτείνε* (*ὀρθῶς* *μάνηντι* *εἰ* *καὶ* *κατασχεόμενος*) την *απαλλαγὴν* (*λύσειν*) από τα παρόντα καιά.

Τι σημειώνει ουσιαστικά αυτό το κείμενο: θα κρατήσουμε τα 4 μέρη με τη σειρά που αναφέρονται και θα αναλύσουμε ταχύτερα το περριεχόμενο.

1. άνθρωποι χτυπήθηκαν από ασθενείς και δοκιμασίες που είναι το αποτέλεσμα κάποιων προσβολών.

2. από αυτά απελευθερώνονται με τη λυτρωτική μανία δια της προσφυγής στο θεό.

3. δύναμει της προσφυγής καθαρισμοί και τελείες του επαναφέρονται την υγεία.

4. όποιος καταλήγεται από μανία με το σωστό τρόπο απαλλάσσεται από το κακό.

Ας επιστρέψουμε τώρα στη λέξη *διθύραμβος*. Είναι στο Διθύραμβο που ο θεός σε κατάσταση καθαρού ήχου και κίνησης γέννεται "χορευτικά" επνοημένος από το τραγούδι/χορός με ένα κεραυνόβλοο πέραςμα (κεραυνός, κρᾶσι: ξανά στον Αρχάλοχο) από μια φυσιολογική κατάσταση σε μια άλλη *ελέγχουμεν από τη μετρική* και το μουσικό μέτρο, από τη συγχορδία με κατεύθυνση την συντομία.

Να για ποιο λόγο (θυμηθείτε ότι πρόκειται για μια υπόθεση) ο Ευριπίδης αποκαλεί τον Διδύμο διθύραμβο όταν είναι μωρό. Γιατί ο κύκλος των 50 χορευτών, αοιδών που γέννουν τραγουδώντας και χορεύοντας το θεό καταφέρνει να πραγματοποιήσει την συντομία (ο διθύραμβος είναι κυκλικός χορός το ξέρουμε) την διακεκομμένη από τα λάβη του γένους του Κάδμου και της Αρμονίας, που ο Διδύμος δεν μπορεί να την επανεισάγει στη Θήβα των *Βακχών*, όπου ο Διδύμος είναι νικητής ηττημένος. Ο μύθος διδάσκει μάλλον πως να αποφευχθεί ένα νέο λάθος.

Νομίζω λοιπόν ότι όλη αυτή η χορευτική-φωνητική-και ενορχηστρωτική του πρώτου χορικού (στ. 64-167), με την περιγραφή των *τελείων*, τη μυστική ιστορία των οργάνων ή την τεχνική νοημασία των κρητικών τυμπάνων των Κουρήτων και των Κορυβάντων, του φρυγίου αυλού, των τριετρικών εορτών, του αγωγισματος του δρόμου, χορού, βοής (εοί), βήματων και αναπηδημάτων, ανεπιζήτους κόμης -ολογύειν, υμνίζειν, θίσος, κυκλικός χορός, συγκλείουσιν σε δύο ονόματα/ρήματα: συντομία, στ. 126 (βακχεία ανα συντομό) - με το ρήμα *ήλω* συνοχα, στ. 161 = συντονισμός με τις θέτες μουσικές του θεού.

Στη συντομία συνίσταται λοιπόν η *ευδαμονία*. Το όργιο έτσι δεν είναι συγκυμμένη αναταραχή, αλλά οργανωμένη αναταραχή, συνεπής προς την πραγματική έννοια του *οργάνω* (στ. 34) που σημαίνει φουσκώω, γμιζώ από χυμούς και γονιμότητα, γμιζώ ζέση (πρόβ), ορέγομαι διακκώς. Ρήμα και όνομα που απαντάται στα αρχαία ινδικά (γλῶσσα ηνέρα και αδελφική) στο θέμα *uij* = τροφή, χυμός, δύναμη, σφρίγος, γμιζάει με εργάζεσθαι.

Που είναι η κατάσταση του δένδρου που βλαστίζει και
 μεγαλώνει -αλλά και όλων όσων γεννώνται: μωρό, κοριτσάκι
 οργανωμένη ανάπτυξη- μια εξέργεια κλεισμένη όπως το δένδρο στον
 κορμό του, η λήψη στον κορμό. Ο Διδυσος χορεύει σε δένδρο με τη
 δύναμη της ανάπτυξης του -βάκτρον, θύρας διθύραμβος. Στην
 καρδιά των *Βακχών* ο Ευριπίδης τοποθέτησε το θεό μωρό, το θεό
 φωνή του θεού, το θεό χορό, το θεό δύναμη που γεννιέται, το θεό
 βλαστό, το θεό ζώο κοριτσάκι, τον κάλυκα (μπουμπουκί) γύρω από τον
 οποίο γίνεται ο χορός, αυτών που ενώ γεννιέται κάνει να γεννηθεί
 κάτι τραγουδώντας -δένδρο, ζώο άνθρωπος/φωνή και χορός. Στην
 πραγματικότητα ίσως τίποτε περισσότερο από ένα παχιόφωτο και
 και χορό συντονισμένο στη χαρά όπου όλοι χορεύουν και
 τραγουδούν συγχρονισμένοι με τη φωνή του Διο-υβου.

(Ευ. Δ. Ινι. Στάτι)

~~REPORT AND FINDINGS OF THE HOUSE OF COMMONS~~

dal nome albero - testimonianza non presa in considerazione dalla tradizione di studi dionisiaci. La propongo all'attenzione (senza sposarla) - e accosto i nomi nisa e dendron all'eidolon tirso - che in mano alle portatrici, agitato nel ballo, simboleggia sicuramente anche l'albero.

Dioniso, ^{raus} dio ~~albero~~, dio bastone, dio verga, ~~vera~~ + dio linfa, dio ninfa, dio albero vivo attraversato dalla ninfa, dalla linfa, ^{di ninfe. E' al choro} dio fatto di ~~ninfe~~, nutrito dalla linfa ninfa, dal suo ~~choros~~ ^{di ninfe. E' al choro} ~~choros~~ ^{insieme} delle ninfe linfe ~~che~~ ^{si manifesta - sempre} Lui le alimenta e ne è alimentato. Dio || niso.

Molto si è fantasticato su Nysa - il luogo / bosco / città dove Dioniso sarebbe nato - dove sarebbe stato allevato. Nysa ^è ~~nomen plurium urbium~~ ⁴ nomen plurium urbium et locorum (Thesaurus graecae linguae), in Elicona, in Tracia, in Caria, in Arabia, in Egitto, a Nasso, in India, nel Caucaso, in Libia, in Eubea. In India Alessandro Magno arriva alla città di Nysa e pensa di aver trovato le tracce del dio perché viene accolto come se fosse Dioniso da persone che sembrano - nel travestimento - dionisiache (Jeanmaire, Dioniso, tr. it., p. 351: "Nel corso delle aspre operazioni militari intraprese nelle valli settentrionali del paese si trovò una città il cui nome, Nysa, attestava innegabilmente, per i Greci, il passaggio di Dioniso (seppure non era il luogo della sua nascita)...")

Per ogni ~~Nysa~~ ci sono leggende e miti - ma io sono stato attratto da una testimonianza della lingua tracia (una delle lingue greche):

νῦν, con significato di ninfa, che gli etimologisti (Bisacq, Chantraine) fanno risalire (con qualche dubbio) a snud-, snā, sne-t, snāu, sn-eu-, sn-et=scorrere, umidità - all'ambito dell'acqua in tutte le sue forme, all'essere percorsi dall'acqua, nutriti, dissetati, verdeggiati, mareggiati.

Se il riferimento di ferecide e Antioco fosse sostenibile la parte misteriosa del nome Dioniso - nisos - almeno un po' si rivelerebbe come quella della parte umida, vivente dell'albero. Quella che insieme alla luce (Zeus) lo nutre dalla terra (Semele).

3. Διτύραμβος.

3. Il terzo nome che vorrei esaminare è il più controverso: ditirambo. Non sappiamo cosa ditirambo voglia dire. In passato si ^{proponeva:} ~~dava~~ che ha attraversato due porte, cioè ^e nato due volte. Ma non è sostenibile. Il nome Διτύραμβος appare improvvisamente nelle Baccanti al verso 526:

ἵσι, Διτύραμβ' ἐμὸν ἄρ-
θεν ἅ τ' ἄνθε βαῦτι νήδον.
Anafeno se togo' o Vachir
die, Thebes onomelein
Vieni, Diritrambo!

Entra nel mio ventre maschile.
Ti uivelo, o Vachir,
a Tebe 'm questo nome.

νήδους, ὄος = il ventre, la pancia, il grembo in cui la madre porta il bambino. In italiano quasi sempre è tradotto con coscia (eccezione recente Guidorizzi, 1989, che dà "ventre") - è logico e coerente che non nella coscia, ma nella pancia - come fa la madre - il padre salvatore si ponga il bambino. Nell'acqua del suo ventre maschile divenuto materno. Ma perché proprio qui Euripide ^{chiama} ~~nomina~~ Dioniso Diritrambo? Forse perché

Peutes alv. 243: 449p^u)

il nome ha a che fare con la musica e la danza?

Voglio avanzare l'ipotesi che il nome Ditirambo, posto nel cuore
del pragma^{come} (così Euripide definisce la sua tragedia, nell'ultimo verso)
nasconda un messaggio segreto. E voglio spiegare perché.

Nelle Baccanti Euripide, il musicista, il coreuta, il drammaturgo, il
teologo, l'etnologo, l'antropologo, il curatore della mente (attraverso
il teatro) ha racchiuso^(racchiuse) un trattato sull'eudaimonia, lo star bene della
mente - e anche un trattato sulla musica e la danza. Musica e danza
che, seguendo le regole stabilite, portano alla felicità (una eudaimonia
non è proprio felicità: è equilibrio, ^{finzione} ~~armonia~~).

Partirò, per cercare di dimostrarlo, dal mito della nascita. Dioniso
è il nipote di Cadmo e Armonia. Cadmos^{è alline a} ~~Cadmos~~ ^(το, κλειδατζ, - come Κρότος) ~~Cadmos~~: il cosmo bene ordinato, Anzi, or-
dine stesso. Armonia ^(di Dioniso) ~~è la nonna~~ ^{è il legame, la giuntura, l'accordo,}
la simmetria, la proporzione: è anche il nome del modo musicale (con
significato un po' diverso da quello dei trattati moderni) - e dunque

i due sposi, Cosmo e Armonia, realizzano (hanno realizzato nel tempo
nel recente) dello splendore, nitidezza d'alto e basso
del mito, lo stato di eudaimonia dovuto all'accordo, derivato dall'accordo. Perché

Eudaimonia è ~~il~~ accordo di alto e basso, unisono di mente e corpo.

Dioniso nasce - nipote - attraverso una violenta rottura. Il padre
(Zeus)
Cielo interviene due volte: come fecondatore della semidea (o dea: ~~semidea~~)

Semele = zemlja ^(terra) e come suo uccisore ^{ris} introduce una rottura
nell'ordine ^{splendente} un tempo violentemente interrotto, squilibrato, catalettico.

Interviene, la seconda volta, col tuono e col fulmine - con una materia

Κρότος (Κρότος) = chiaro, splendente, brillante, che si distingue

ricerca ~~verso~~ verso il fuoco ~~della~~ perdita dell'~~ordine~~ ordine armonico. ^{Tebe.} Ecco perché il ritorno di Dioniso è musicale, un invito al ballare e cantare secondo le sue regole (che sono quelle di Cadmo e Armonia / ^{nella} ~~nella~~ ^{buena} ~~buena~~ ^{attenti} ~~attenti~~ dopo il viaggio e il ritorno (perché quello di Dioniso è un nostos ~~u~~ ^{e forse suo modello} come quello di Ulisse). Ecco il tiassos ~~u~~ che danzando realizza continuamente l'ordine musicale (l'età dell'oro dei boschi e degli animali) e lo porta dovunque si reca. Senza adeguarsi ad esso è impossibile restare sano - viene la mania cattiva (la kakomania delle donne di Tebe / ~~u~~ ^{si} si perde il sentimento (il sentire il vero: per cui si scambia un figlio per un cerbiatto) e non si ^{raggiunge} ~~raggiunge~~ l'eudaimonia. E la musica è fatta con aulòs, timpano, ballo frigio secondo il modo cretese (nato in Creta con Rea e Dioniso) - ^{secondo le regole, le leggi del rito, ordinatrice di} ~~una funzione controllata~~ ^{france controllata}. La proposta che Dioniso stesso fa nel prologo, di ascoltarlo e seguirlo, credo significhi: Ascoltate la voce del dio in voi; viene da fuori ma è nel cuore della vostra città, nel cuore del vostro cuore; ballate con lui; ballate tutti, donne e anche uomini; travestitevi ^{secondo le} ~~secondo le~~ leggi del rito. E perché? per riaccordarvi; per non ^{vivere nelle} ~~sopportare~~ la separatezza; per sintonizzarvi; ~~per non soffrire~~ ^{per} per liberarvi dalla sofferenza; per conoscere l'estasi della partecipazione al ritmo della vita divina incarnata in ogni corpo. La mania che ^{Dioniso} ~~essi~~ propone di raggiungere è ⁱⁿ ~~un~~ accordo con la sua voce ^{che} ~~la~~ parte genitale, iniziale della ^{voce} ~~voce~~ ~~di lui~~ al momento in cui era ^{quando era} ~~con la madre~~ Ditirambos (ritorno alla terza parola), ^{quando era} ~~la~~ musica danza canto ^{del nascere - la voce del} ~~che accompagnava la nascita di~~ ^{dio che nasce.} ~~Dioniso ogni volta che usciva il suo ballo.~~ "Nel Ditirambo (Kereni, cit.,

ed it., p. 282) - il dio era cantato come colui che è appena nato, dopo un lungo parto. Ditirambo era uno dei nomi dello stesso Dioniso; e così si chiamava quel genere di canto corale, il cui tema originario, anche se non unico, era la nascita del dio. Archiloco, il più antico poeta del genere a noi noto [ricordo il fr. 77 del Diehl: ὦ Διωνύσου ἀνακτος καλὸν ἐξέειπ' ἄριστος / οἷον διδυμῶνα οἶνωι θυγχεράναυτ' εἰς φρενας.

- "come so dare inizio al bel canto ditirambo di Dioniso con la mente folgorata dal vino" [sosteneva di saper intonare il ditirambo non appena il fulmine del vino accendesse il suo spirito - con chiaro riferimento al fulmine che aveva colpito Semele dando avvio alla nascita del figlio,

Il trattato di eudaimonia musicale racchiuso nelle Baccanti allora si precisa meglio: a seguire le teletai, i riti, ballare e cantare nel bosco (nel luogo pieno di Dionisi alberi) agitando i rami Dioniso (i tirsi) secondo il modo frigio significa intonare il ditirambo - e cioè intonarsi con la voce del dio che nasce - mentre nasce, anzi, mentre lo si fa nascere ballando.

Questa danza di eudaimonia produce la Xarà - la gioia di cui parla Platone (che faceva derivare erroneamente choreuein da Xarà), in un passo delle Leggi che voglio citare per intero: "Tutti sanno che ogni cucciolo di animale o bambino, per così dire, non riesce a tenere a freno né la sua voce, né il suo corpo e [E] cerca sempre di muoversi e urlare; così talora procede a salti e a balzi, quasi in una gioiosa danza di piacere e tal'altra emette coi suoi urli ogni genere di suono. Tuttavia, mentre gli altri animali non hanno percezione dell'ordine

[Cado e Armonia?]

- vale a dire del ritmo e dell'armonia^v - o del disordine dei loro movimenti, nel nostro caso furono [654 A] proprio quegli dei che, come si è detto, ci sono stati offerti come compagni di danza, a farci dono del senso del ritmo e dell'armonia come espressione del piacere. E sono ancora essi che, muovendosi in sincronia l'uno con l'altro sul ritmo di canti e danze, si fanno promotori dei nostri cori. E del resto quest'ultimo si dice choros proprio perché è congenito alla charà, ossia alla gioia (χορούς τε ὡς καὶ κένδρι ἰταρὰ τῆς χαρᾶς ἐμψυτον ὄντα)⁴.
(Le leggi, libro II, 653 D E, 654 A, tr. ita. di Roberto Cadice, Milano, Rusconi, 1994 (91))

Ricordo che nel seguito del passo Platone dimostra che non ogni danza o canto portano alla felicità e gioia, ma quelle e quelli regolati dalla ragione e dalla virtù. ^{Ceudaimonia!} ^{hanno più -} ~~ritmo e armonia~~ ^{sono} nelle Baccanti.

C'è un passo difficilissimo del Fedro [244 D-E] che Rouget (Musica e trance, tr. it., Torino, Einaudi, 1986, p. 262) definisce "ostico e famoso

proprio per la sua oscurità." Lo citerò perché ha in qualche modo a che fare con l'eudaimonia e con quanto Euripide ha forse voluto

comunicarci relativamente alla sua esperienza di choreia, mania, theolepsia, ^{linee} ~~mania~~ nympholepsia. Ricordo che Platone, sempre nel Fedro [265, A-B] isola

due specie di manie, una prodotta dalla debolezza umana (nosemation

antropinon), l'altra da "un divino straniarsi" (theias exallages) dalle

normali regole di condotta". Questo stato regolato è a sua volta diviso

in quattro specie di mania: la "mantica", ispirata (epipnoia) da Apollo, la

"telestica" ispirata da Dioniso, la "poetica" dalle Muse, l'"erotica" da Eros e Afrodite. E' a proposito delle telestica che riporto la traduzione (novissima) di Rouget perché serve a illuminare meglio il senso del messaggio core~~pu~~tico di Euripide in relazione all'eudaimonia. È

Socrate che parla:

anch'essa uno degli elementi che caratterizzano la *mania* telestica. Lo attesta il drammatico racconto dello stupore di Agave quando, per bocca di Cadmo, suo padre, viene a sapere, inorridita, di avere, nella sua follia omicida, fatto a pezzi il figlio Penteo scambiato per una belva, e di avergli strappato la testa. Ma a distinguere forse più radicalmente la *mania* telestica dalle altre tre è il fatto che essa è il prodotto di una colpa, di una mancanza verso il dio, il quale, nel colpire di follia il reo, manifesta la sua ira. Non è il caso delle altre *manie*. L'essere cioè caratteristico della follia telestica è attestato formalmente dal testo di Euripide citato poc' anzi: «*Ti consumi* (il corsivo è nostro) per errori commessi | verso la selvaggia Dittima, | per aver omesso sacrifici di focacce?» chiede il Coro a Fedra «indeata» (*entheos*). Lo attesta anche un celebre passo di Platone sul quale occorre soffermarsi a lungo.

La «mania» telestica (*Fedro* 244d-e).

Abbiamo visto che in *Fedro* Platone distingue quattro tipi di *mania*. Prima di proporre una classificazione (265a-b), egli precisa il significato di ciascuna (244-49). Dopo un breve esordio che celebra la *mania* divina in generale, egli prende in esame un primo tipo di trance (*mania*), quella da cui vengono colte le «profetesse», e che egli denominerà in seguito «mantica» (nella nostra terminologia la trance divinatoria) per passare quindi a quella che chiamerà, sempre nella sua classificazione, trance «telestica». È questo il passo che ci interessa. Il testo in questione, di poche righe (*Fedro* 244d-e), ostico e famoso proprio per la sua oscurità, è stato oggetto di uno studio di dieci pagine da parte di Linforth (1946b), che prima di fornire la propria interpretazione, riassume quella dei suoi predecessori, i quali, egli precisa, lo hanno trovato «disorientante» (*baffling*). Lo stesso Wilamowitz-Moellendorf (1920 I, p. 411) confessava di non aver mai potuto spiegarsi questo passo che lo lasciava «perplesso» («Eine Erklärung habe ich nirgend gefunden und bin selbst ratlos») [Da nessuna parte ho trovato una spiegazione e anche io sono perplesso].

Tutte le traduzioni o interpretazioni¹ tentate fino ad oggi

¹ Senza voler essere esauriente e senza tener conto degli autori tedeschi, che conosco solo attraverso Linforth, cito: Robin, Jeanmaire, Croissant, Boyancé,

sono, da quanto mi risulta, insoddisfacenti, compresa quella di Linforth. Ed è lungi dall'essere più convincente l'ultima in ordine cronologico, recentemente (1983) proposta, non da un ellenista, bensì da un etnopsichiatra assai noto, G. Devereux nell'articolo intitolato *La crise initiatique du chaman chez Platon* (*Fedro* 244d-e). Ora, alla luce di quanto è stato detto della possessione nella prima parte di questo libro, sembra possibile una nuova lettura di tale testo. Per quanto presuntuoso possa sembrare, tenterò dunque qui una nuova traduzione². Il lettore mi perdoni se ne propongo una così vicina al greco da non somigliare quasi più all'italiano. L'essenziale era di avvicinarsi, quanto più possibile al pensiero di Platone.

Ecco cosa dice Socrate³:

indubbiamente peraltro, [1] da queste stesse malattie (*nosôn*) e dalle prove (*ponôn*) immani che sicuramente [trovano la loro] origine (*ek*) in antiche [e gravi] offese (*menimátôn*) [commesse] da qualcuno in certe stirpi (*genôn*), [2] la trance (*mania*), [quella] stessa [che] sopravviene in coloro che vi sono [comunemente] soggetti conferendo loro il potere della profezia (*prophêteusasa*), procura (*eureto*) la liberazione (*apallagên*) mediante preghiere agli dèi e culti [in loro onore]; [3] in virtù della qual cosa (*othen*), sfociando in purificazioni (*katharmôn*) e riti (*teletôn*), essa [la trance] restituisce sicuramente la salute (*exantê epoiêse*) a colui che l'accetta in sorte (*echonta*) tanto per il presente quanto per l'avvenire, [4] apportando (*euromenê*) a colui che è messo in trance in modo corretto e posseduto (*orthôs manenti te kai kataschomenô*) il sollevamento (*lysin*) dai [suoi] mali presenti.

Che cosa significa, in sostanza, questo testo? Prendiamo in considerazione le quattro parti nell'ordine indicato e analizziamone rapidamente il contenuto:

[1]: delle persone sono colpite da malattie e da prove che sono la conseguenza di certe offese;

De Martino, Hamilton e Cairns, Jowett, Fowler. Stranamente, Dodds che cita più volte Linforth elogiandolo non ne parla né in *The Greeks and the irrational*, né nel suo commento alle *Bacchae*.

² Non conoscendo il greco, che a malapena riesco a compitare, debbo questa traduzione ad Eric de Dampierre che una lunga familiarità, da un lato con la lingua di Platone, dall'altro con l'enologia, rendevano particolarmente idoneo a questo compito e che ringrazio del suo aiuto amichevole e prezioso.

³ Mia è la divisione del passo in quattro parti, numerate da 1 a 4 al fine di facilitarne il commento.

- [2]: da esse le libera la trance divinatoria tramite il ricorso agli dèi;
 [3]: in virtù della qual cosa purificazioni e riti gli restituiscano la salute;
 [4]: colui che è messo in trance in modo corretto è sollevato dai suoi mali.

Come si può vedere, l'enunciato di Platone consiste in una successione di fatti in rapporto diretto con la trance e conca-tenati secondo un certo ordine. Questo ordine è proprio quello seguito nella prima parte del nostro libro per parlare della dinamica della possessione. In entrambi i casi dunque si tratta, in linea generale quanto meno, dei medesimi fatti. Viste in questa prospettiva, le cose appaiono chiare. Ciononostante non lo è il discorso di Socrate. È dunque opportuno entrare nei dettagli e spiegare la nostra analisi.

[1] Di quale genere di «malattie», «prove» e «offese» si tratta? Platone non lo dice, ma il contesto e la situazione generale a cui egli rinvia implicitamente non lasciano dubbi in proposito. La trance (*mania*) «teistica» che egli prende in esame in questo momento è la stessa di cui dirà in seguito che è «ispirata» da Dioniso. Peraltro, come abbiamo visto, per Platone la *mania*, che è una malattia (cfr. *supra*, p. 257), si presenta sotto due forme, la prima dovuta a «umane debolezze», la seconda a uno «stato divino». Detto ciò, come figurarsi concretamente i rapporti istaurati dai Greci della sua epoca tra Dioniso, lo stato divino costituito dalla *mania* e la malattia? Ce lo dice una delle più celebri tragedie di Euripide, le *Baccanti* (il cui argomento, come si sa, è per l'appunto la trance dionisiaca). Dioniso vi è descritto come colui che attua una terribile vendetta contro coloro che, nella sua stirpe, hanno insultato la memoria di sua madre, rifiutando di celebrarne il culto e perseguitandone i seguaci. Infine Agave (una sorella di sua madre) colpita da *mania*, squarta il proprio figlio Penteo, anch'egli reso folle da Dioniso. Offesa, folia (qui crisi di follia, in altre parole malattia), prova (quale prova più orribile per una madre?), tutto ciò è una perfetta illustrazione del testo di Platone, ad esclusione del fatto che, nell'esempio delle *Baccanti*, la follia omicida di Agave è dovuta non a colpe «antiche» (cioè commesse assai prima della sua nascita da altri) ma alla sua stessa colpa.

L'ostacolo incontrato dalla maggior parte dei commentatori⁴ è appunto questo riferimento all'antichità della colpa. La difficoltà si risolve facilmente se rammentiamo che Platone considerava, se non la mania, quanto meno la crisi della *mania* come l'effetto della paura e quest'ultima come il segno di una «disposizione difettosa», diciamo più semplicemente di una certa debolezza dell'anima: lo dice espressamente nelle *Leggi* (790-91), e avremo modo di tornarci su in seguito. Se questa debolezza dell'anima predispone tale o talaltro individuo alla trance, Platone, come asserisce il presente testo di *Fedro*, vi vedeva la conseguenza di una colpa antica commessa nella stirpe, in altre parole la considerava, se non altro, in parte ereditaria. Determinata dall'appartenenza dell'individuo a un certo gruppo, la *mania* teistica di cui parla Platone rientra dunque in quel tipo di trance che all'inizio di questo libro ho denominato «impersonale».

La differenza tra l'esempio concreto di trance descritto da Euripide nelle *Baccanti* (colpa imputabile all'individuo stesso) e il quadro astratto che ne fornisce Platone nel *Fedro* (colpa imputabile alla stirpe) sta nel fatto che il primo si situa in un tempo leggendario, quello in cui il culto di Dioniso comincia a istaurarsi⁵, mentre il secondo appartiene a un tempo storico, quello in cui il medesimo culto è ormai consolidato. Diciamo metaforicamente che, in questo passo del *Fedro*, non è Agave a interessare Platone ma la sua discendenza.

In sintesi. La prima parte del nostro testo descrive una situazione che corrisponde a quanto nella prima metà di questo libro si è visto essere spesso all'origine della possessione, in altri termini «storie di malattie» che si manifestano con delle «crisi». Quanto alle *Baccanti*, la crisi che colpisce Agave è certo particolarmente tragica, ma l'antichità greca pullula di esempi analoghi. Detto ciò, di quale sorta di crisi si tratta? Secondo la nostra terminologia, di una «crisi di prepossessione» o di una «crisi di possessione selvaggia»? La domanda ci por-

⁴ Soprattutto Robin (traduzione del *Fedro*, p. 32, nota 2) e Linforth (1946b, pp. 164-65) per citare solo questi due autori, le cui interpretazioni lasciano insoddisfatto, a mio avviso, il problema.

⁵ Cfr. Boyancé (1932, p. 65), che scrive a proposito dell'instaurazione del culto di Dioniso: «Ovunque il dio è vittima di una brutta accoglienza presentata come un vero e proprio crimine di empietà. Ovunque la punizione è un delirio che invade i tiasi, in genere femminili. E ovunque l'istituzione del culto di Dioniso è un rimedio a tale castigo e la conseguenza indiretta della colpa».

Eupoid

come bambini di strada

del d'io.

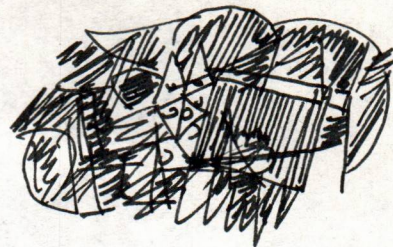
duquel

Alger, Tim, Timbo, eendavins

A Vicinamenti e D.

over i gnt d'Enfite

non libt.

1. Aus 136 gliedelt in d. Domis elenat. alle we
D. alle Real Engeklpedie /ur Klauische Wippenhet d.

Paul Cy Wiskow - uomo e apertin che intrapreso e ucciso tutto il
dio e per dio, imitatore di nessun altro che di quello del
linguaggio. da non uomini, io credo.

[illegible]

Drachin, Gussent, beukio, :

chi è il rubio?

Coleridge's numbers. E di i Bass (if you felt some Latin d. D.?).

Non credo de ~~baccanti~~ ^u Baccanti ne l'et e / o baccanti; ~~ne~~
 piuttosto di ~~tracce~~ ^{villè campon.} Italiane, in Toscana, il bacchio e il baccanti
 per i baccanti più le olive, o qualunque baccanti in cui i. stiano
 de colt.; Anche a Genova ~~di~~ baccanti si dice bacchio. Che

Divino Ben Kos (Benos Estius è la trad. di Ben Kos greco) mi
il bastone, il reame, un reame fin' coesante ~~che non vola~~
~~che lo pensano~~. Il bastone, il timo, o l'evangelio una anche
il simbolo e l'idolo del suo del suo nella sua propria
vegetale.

Colfine

1. The first of the...

2. The second of the...

3. The third of the...

I have the pleasure of acknowledging the receipt of your letter of the 10th inst. in relation to the matter of the...

Yours very truly,

Wm. H. ...

Enclosed for you are the documents...

Very respectfully,

Yours very truly,
Wm. H. ...
The enclosed documents are for your information and are not to be returned to me.

1860

178. Schl. Antikid. Pouch, p. 313, 2° ind.

Discus de D. feni dall bene e die ** epi
umini. Lo n'era feni * e poi anche Antico. (VI)
Discus uide de n' chiane D. feni score de leus op alle
nise. Nise, u' l'etti, discus, n' chiamano gl' elben.

in testo di Feni Antico, V^o rec.

è l'unica testimonianza ~~che~~ ^{for del V rec.} di feni e
Antico, che il uo del uo di Dionio più feni
del uo elben - testimonianza un feni in un'azione
delle tati. ~~u' l'etti~~ di tati feni. Io la feni
ell'eternità - e l'unica ~~che~~ ^(senza u' l'etti) all'eternità
feni - che ~~u' l'etti~~ ^{u' l'etti} u' l'etti alle tati. d' balle,
u' l'etti, ~~l'elben~~ ^{u' l'etti} e feni, la u' l'etti.

Dis l'etti, dis u' l'etti, dis l'etti dell'elben - dis u' l'etti
l'etti, ~~dis~~ ^{dis} elben u' l'etti u' l'etti, u' l'etti. Dis
n' è l'etti in u' l'etti - il u' l'etti l'etti

the house was left empty - 21st Nov - 1914

~~the house was left empty - 21st Nov - 1914~~

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

the house was left empty - 21st Nov - 1914

→ ni tualto di pulitip d' lauze ale e centeto orkunt e
desinto de Platon -

che ha di più per gli altri -
perché è abito, animale, pelle e vegine /

8

frutti d'amore

nel luogo delle fatiche di ~~Prometeo~~ e Cadmo -
il ritorno di Dioniso è musicale → secondo le regole
del ritmo, del canto e delle danze - più parti / e
il tiens - ~~esque~~ deussend realizza continuamente
l'ordine musicale - lo lotta con se e lo possiede -
nessa adeguarsi al suo è impossibile ~~per~~ non -
vicine le ~~le~~ monie celtiche - si vede il movimento
e non si trova l'eudaimonia -

l'eudaimonia di cui i vv. nelle Bas. non un
~~per~~ manifest è nel mito di Cadmo e Ammonio - e
per realizzare Eur. propone tutti le ~~talenti~~ fracte di
Dion. - euloi, tympanos, nelle fatiche secondo il verbo
getze (costa in getto in Rea e Dioniso). ~~Asso~~
La potenza di Dion. sta la nel Prologo, d'ascoltare,
credo ripuliti = ascoltare la voce del dio - bellate con
lui - bellate tutti, donne e anche uomini: E
vede? - per un ufficio: per liberarsi delle Mleues:
le menie che gli forme d'ogniper è una
accanto con la sua voce: le lute penitelo, inisicte,
inizia ~~per~~ di lui al momento ~~di~~ di er ci un ere
con le vedre = Di tiens los (a tra ella la teus parole) -
~~è~~ cos. è una menie / lume / canto de compagnare

la uscita di D. — ~~can.~~ Nel dit. — keray, 282 —
 il dio ce contato come colui che e' effera ueto, doto
un lungo lato. Ditir. era un le uomi della it. Dim.;
e con ri chiam. pall penso d' ueto wolf, il un Femp
orig., uade e un unico, che la uscita della dio. Archiloco,
 il piu' antico lato di p. genere e un ueto [nido il
puenent 77 Diele: ur Diuvúoi avaktos klōv εξ de ξai
peíto oísa diuvéapβov oírui ov κεραυνός φείας —
come to dare inizio al bel cont di D. di travolo di D.
che la mente folgorata del vino], con chiaro ritornello al
pulmine che sostiene di non intuare il dit. un effere
il pulmine del vino accendene il mo spinto — con
chiaro ritorn. al pulmine che era colto frulle dando
avio alla uscita del lipi.⁴

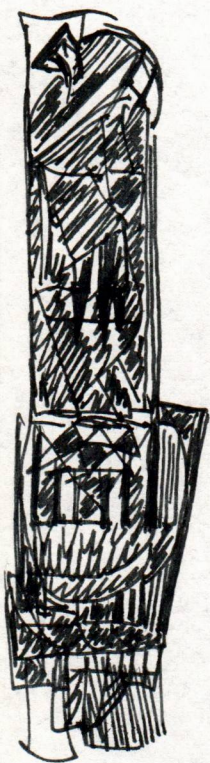
Le hetteto di eudaimoni univale nechmi alle Beer.
seguito allora ni precip uolpi — signific le Flle;
i riti, ballere e contato all lato pall leoni di D. alberi;
optand i uomi dimin — i timi — signific e second
il ueto pili signific intuare il ditiramento —
e co e intuare un la voce del dei che uade, — con
le riti che uade. E puer intuazione e la eudaimoni,
(e la Xer la pione d' un lato flaton in un diffic la leone enim. denis. clorpi de Xer),
Cimino lato del Fedro, 244 d-e, de Boyet del
(Merica e Frang, tr. it. Fin. 1886, p. 262) definisce 4 ostio e
l'auoro proprio per la sua oculto.⁴ ho citero puer in quello

per il nascer

X 202
 Le cepi

modo. Le a de fare con l'endimene e in questo
 Eurip. - come - ha voluto ~~manifestare~~ l'asserire dett.: ~~il~~ relativ.
 che ma a scienza di cloro, monie, theoleptia, nympho-
 leptie. Riguardo de Plat., sempre nel Fedro, 265 a-b, in che
 due serie di monie, una prodotta dalla bellezza umana
 (noēmōn anthropinōn), l'altra "da un divino thumōn" ("theid
 exallagē") delle nuove regole di credito. Questi tali
 regolati, e a me volte diviso in quattro serie di
monie: la "montica" ispirata (epiphrosia) da Apollo, la
 "teletica" ispir. da D., la "lect." delle Muse, la "erotica"
 da Eros e Afrodite. ~~Poeta~~ E' a proposito delle
 teletiche che in l'atto il fare la traduzione di Rouget,
 vede ~~l'altro~~ ; illumina finalmente il senso delle sei
 immagini correlative di Eurip. a proposito dell'endimene.
 E' questo che vale:

pen.

Torniamo alla teoria dell'incubo -
 e la ^{nell'at.} ~~de~~ il dio alla "stata" fanno viene per "prodotti", coesistenti,
^{convenevoli e belli}
 leenti inventato - con un linguaggio poligenico (folgori & vino)
 da uno stato normale
 e uno stato altro controllato della metrica del delle
misure musicali, il ritmo, l'acuto, ^{vepo lo} ~~la~~ intonia - e

del fenos di Cadore Ausonia; ~~red. di Cadore~~ us e

allora tutto lo ~~Piacenza~~ termine operativo uccelli e
strumentale del Io con (vv. 64-107) - le teletor.

e lo, toni unitici degli, tu creati: bambini di Gesto, Corchi

con due flussi verbali indicanti lo stato di armonia del
coro ~~di dipendere~~ ^{buono, della sequenza di flussi 1-} dalle ~~variazioni~~ ^{variazioni} controllate ~~forza de~~
~~produce endomonia~~ delle ~~strumenti~~ ^{strumenti} che producono il

1) Divino Fede de Antonio

2) Myra - (Cortell)

3) Alto valle.

δεξιῶν δὲ το στήμα, αὐτεπόμενον δεῦν μὲν αὐπορῶν, μετὶ τὸν δὲ σῆμα γλώττης ἡγαγεῖν
 ἡ ἦδονης.

175. **Εἰς τὸν Νόμον** Α Ο Γ 18 10. πρὸς δὲ τὸ ἀναστῆ δεῦν ἀδελφῶν

175 EPMER. HOM. CRM. A O I 62, 10: παρὰ δὲ τὸ ἀλαστοῦ ὄημα ἀλάστορ ὁ Ζεὺς, ἐπὶ τῶν καλῶν τε παρὰστοίων· παρηγορεῖ δὲ ἡ εὐθεία παρὰ τὴν ἀλάστορος γενεάν. Αἰολόλος Ἰέλου (F 92) 'περυσμένης ἀλάστορος'· καὶ φερωνόης «ὁ Ζεὺς δὲ ἱμάσιος καὶ ἡλόστορ καλεῖται.»

176 ET. M. 202, 49: Βοηθουμένων· μήν παρὰ Ἀθηναίους εἰσηται ὅτι ἐν αὐτοῖς

φωνῆς σημεῖον, ἥν τὸ πρότερον ἀξύνετον οὐσαν εὔρε καὶ διηρθρώσαν.

177 PLUTARCH. De fac. i. orb. lun. 24 p. 938 B: *ἐλ μὴ νῦν Δία φησομένην, ὥστε*

178 SCHOL. ARISTOT. Panath. p. 313, 20 Dind.: εὐεργετήν γῆραι τὸν Διόνυσον καὶ * δοῖναι ἀνθρώποις. ὁμοίαι δὲ ὁ Φερεκύδης καὶ μετ' ἐκείνων Αἰνολογος (VI) λέγοντες καὶ διὰ τοῦτο κεκλήθησαν Διόνυσον ὡς ἐκ Διὸς ἐς νῦντας δέοντα. νῦντας γὰρ, γῆραι, ἐκείνων τὰ δένδρα. εἴτ' ἐπείλειαι πρᾶκτέμενον τῶν λόγων λέγοντες Ἰσάν μετὰνοῦνταί τὴν γῆν διὰ τῆς περὶ τὴν θέαν τῆς κατὰ μέσον ἐστέρας Ἰσάν ἀδελφῶν Οὐραίου, καθ' ἡλίκην τας καὶ Διόνυσον, τὸν ἐκ Διὸς ὕετον εἰς γῆν δέμενον + Ἐδόντου παῖδα τὸν ἄδον τὸν + ἄδων ἦδυσαντον. ταῦτα δὲ λέγουσαν Ἐγόνου καὶ τῆς τούτου γυναικός, τῶν Ἄρκων ἀπογόνων ἐλδύων ἐπὶ τὴν Αἰγύπτου, καὶ τε μυστήρια πᾶσι τοῖς κατασκευασαμένοι τὰ περὶ τὴν Ἰσάν, καὶ θεοὺς ὅπως τὰ θεοῦ τούτους μετὰ τὸ κτεῖναι τὸν ἄδον τὰς ἐκεῖ ὁμάδας τὴν πολλήν.

ισαι τοὺτους μετὰ τὸ κτεῖναι τὰς ὀργὰς τῆς πόλεως.

μυστηρια πρώτων αὐτοῖς κατασκευασθῆναι τὰ περὶ τὴν ἰδίαν, καὶ θεοῦ οὕτως

4	ζακέρων Jac ζακέρων Ep	8	κατ-έσγρη add Et gen p. 67 Mill.	
9	αρχός Εβημοίων add. Et. 5. Ήλεονωτος Jac Ήλεονωτος Et	12	φρεξερδής; 12 φρεξερδής;	
	φρεξερδής Syrburg Heyne Shurz	17	δυνέταρ Empertus δυνέταρ Plut τοὺς	
	Westermann αὐτοὺς Plut	19	Litke bez C Mueller	
	δέρων (Creuzer) ἐς γῆν Luetke ἐτὸς γῆν Schol	24	[τῶν] ἴσων Luetke ἄνωτα ἀντων	
	φθόκατρον: ὁγατόν ἦδη κακρὸν Luetke	26	αὐτοῖς: αὐτοῖς?	
	29 Δημιόβολος; Δημιόφων C Mueller	ἀγρτάδας D ἀγρτάδας cett	31	λέποινα
	C Mueller κατ' Ἀλασκουένον O Mueller καταράσκουενον (καταράσκουενον D) Schol κατὰ			
	τὸ ἀγρλουενον αὐτοῦ ποτος C Mueller τοῦ τε κατ' ὀδρατόν πεσούρου εἰς Ἀκρὴν χθόνα			
	Lucht 82 παρὰ Ἀδμπαλον (-ως?) περρυγαλὸν Jac	παρὰ αὐτῶν περρυγῶν (αὐτρυγῶν D)		
	Schol παρὰ τῶν ἀπὸ νεφρῶν ο. παρὰ (ἐστὶ) τῶν γ. C Mueller τοῦ παρὰ τῶν Ἰερω-			
	γαίων καλοῦμένου Wachsmuth	33	μῆν: μῆν ἐν Jac ἐν C Mueller	

Die Frequenz der Griederhinterker
(FGR HIST)

von
Felix Jacoby
Fitt. Teil

Tit. Teil /
Genesologie und Mytheologie

Berlin

Weidmann Buchhandlung

1923 —

F62 hit. 3 F 178

upon removal of b. 178 in Park Village

e Pherecydes Hist. - 5 B.C.: Atheniensis
 cm Antiochus Hist. 5 B.C.

freight & on lui Antioch (VI) die, n. b. r. u.

The D. Lewis pen. D. Lewis ~~was~~ ^{color} dell

nise: ~~Misser~~ nise, wilett, nidiem. gl

alber: Dicen de n' chisena Dromin (n' chis)

d'idente (ce) delle nisse

de nichieu bisino kull' e - il Dio de cole avar
va nise. Nise uiletti, d'agru, nichieu. p - elben:

energetik (en - enoe →
las del fencio -

ex07 - here + low

Don mm

Eu vñ q̄s — di. Vñag = Vñag → fiave
 nel vñag = mare → ult. luss di vñag = trube

[illegible]

rechercher en mariage; fiancer. Kretschmer Aus der Anomia 27. Glotta I 325 sqq. (bibl.); voy. s. vv. *veûpon vuós*.

• *vuós*, gén. *vuktós* (**noqtós*) f. 'nuit'; *vûktup* 'de nuit' (*acc. sg., cf. Brugmann Grdr. II², 1, 578); *vûktēpos vuktepinós* 'nocturne' (: lat. *nocturnus*); *vuktepis*, -idos f. 'chauve-souris'; en compos. *vukti*, *vukto*-. Cf. skr. *nák* (pour **ndkt*) nom. sg. 'nuit' *ndktam* *acc. adv. 'de nuit' *ndktih* nom. pl., *ndktidbhî* instr. pl. (thèmes i.-e. **noqt*-, **noqti*-, **noqten*-), alb. *nate* (-t- < -tt-, -qt-), lat. *nox*, gén. pl. *noctium*, got. *nahis* v. norr. *nótt* ags. *neahit niht* v. h. a. v. sax. *nahit*, v. slav. *noštî* lit. *nakts* lett. *nakts* v. pruss. *naktin* f. acc. sg., v. irl. *-nocht* ('*in-nocht* 'hac nocte', cf. gall. *he-noid* m/sens *peu-noeth* 'chaque nuit'. Fick II⁴ 195. Pedersen K. Spr. I 123, pour lequel gall. *corn. nos* bret. *noz* 'nuit' procèdent d'un **noqt-stu*-) 'nuit'. Curtius⁵ 162 sq. Brugmann Ber. d. sächs. G. d. W. 1899, p. 200 n. Walde² 526 (bibl.). Etc. On a rapporté i.-e. **noqt*- (gr. *ákris* 'rayon', skr. *akríh*-h 'obscurité, nuit' < **noqtu*-s, voy. s. v. p. 39 sq.), **noqt*-(i) à une base *onoqt* (cf. Hirt Abl. angst⁵/ainai 'tôt'), **noqt*-(i) à une base *onoqt* (cf. Hirt Abl. § 630. Brugmann Grdr. II², 1, 435). Une forme sans t dans gr. *vûxa* vûktup Hétych., *évnoyx* 'nocturne', *παννύχιος* 'durant toute la nuit', *αὐρονύχ* 'dans la même nuit', gall. *he-no* 'hac nocte'; sur son origine, hypothèse non convaincante de J. Schmidt Plur. 254 sqq. (influence de *δνυε*, gén. *δνυος* 'ongle'); chute du t dans lit. *nakvyné* 'auberge de nuit' *nakvoti* 'passer la nuit' *nakvinas* 'logeant à la nuit' ¹).

vuós f. 'bru, belle-fille; jeune épouse' < i.-e. **snusó-s* = arm. *nu*, instr. *nuov* 'bru' (Pedersen KZ. 38, 228 sq. Meillet MSL. XIII 211. Études 246 sq. bibl. Brugmann IF. XXI 317 sqq.), cf. skr. *snusá* 'femme du fils' (modifié d'après les fém. en -a), lat. *nurus*, -as 'bru' (modifié d'après *socrus*), v. h. a. *snur* ags. *snuru*

1) Brugmann Grdr. I² 596. II², 1, 426. 435 pense que l'u du grce précède une labiovélaire et pose un i.-e. **noqt*-. (morphème -t-, skr. *ndktam*, gr. *vûx*, lat. *nox*, irl. *in-nocht* gall. *he-no*, got. *noht*, lit. *nakti*), à côté d'un **noqt*ti-s (morphème -ti-, skr. *nakti*-h, lit. *nakts* v. slav. *noštî*), base *onoqt* ou *onogt*-. Les langues congénères ne contredisent pas l'hypothèse d'une labiovélaire, mais ne la confirment pas non plus, et elle n'aurait à détacher du groupe gr. *ákris*, car on attendrait dès lors **akrits* en tant que **noqt*ti-

v. norr. *snor* 'bru', v. slav. *snûcha* 'bru' (Curtius⁵ 319 sq.), alb. *nuse* 'fiancée' (selon Pedersen BB. 19, 295. KZ. 36, 279. 283. 339 sq.). — Thrac. *vûoá* 'nymphé' peut remonter à **snud*- 'couler' (bibl. chez Walde² s. v. *nurus*). — Wiedemann BB. 27, 214 sq. et Brugmann l. cit. rattachent i.-e. **snusó-s* à **senôu*- 'lier', attesté par gr. *veûpon veupá* 'corde' lat. *ner-vos* 'corde, muscle' *nabó* 'épouser' v. slav. *snubiti* 'aimer, rechercher en mariage' (voy. s. v. *vûmpon*), cf. gr. *πευθερός* 'beau-père': *πέψμα* 'cable, corde', skr. *bándhu*-h 'parenté; parent', got. *bīndan* 'lier'.

hom. *vûssa* f. 'borne' de l'hippodrome, ord. rattaché au suiv. (??). — Autres avis, non plausibles, chez Schulze KZ. XXIX 262 sq. et Bloomfield Am. J. Ph. XII n° 45 p. 13 n. 1 [Meringer IF. XII Anz. 18].

poét. *vûσσω*, att. *vûττω* (fut. *vûzw*) 'heurter (p. ex. un dormeur, pour l'éveiller, § 485)', cf. *vukxásas* vûzas Hétych. et voy. s. v. *veûw*. — Pour un rapport avec *ερχος* voy. s. v. p. 214.

vuótázw 's'assoupir; être nonchalant'; *vûotalos* 'assoupi'; *vuotaléon* vûtnlón Hétych. : lit. *snudûžu* 'je sommeille' *snau-ādius* 'personne endormie' *snaudulys* 'assoupissement' *snudā snudās* 'dormeur, rêveur' (Schulze KZ. 29, 263), puis gr. *vûthón* *āpwnon* σκοτεινόν Hétych., *vûthōdes* σκοτεινῶδες H., lat. *nabes* 'nuage', zd *snada* 'nuages', gall. *nudd* 'brouillard' (Solmsen Glotta II 75 sqq. bibl.), i.-e. **sneudh*-, élargiss. de **snā*- dans lat. *nāre*, voy. s. v. *vāw*. — Gr. *veutázw* *veûw* s'apparentent ailleurs, voy. s. vv.

att. *vû* nom. acc. duel 'nous deux' : skr. *nāu* (**nā* + *u*). gâth. *nā* v. slav. *na*, i.-e. **nō*; *vûe* Corinna est un élargiss. de *vû* d'après les formes duelles en -e; hom. *vûi* < **vū* + **fi* 'deux', cf. dial. fr.-κατ. lat. *vi-ginti* skr. *vi-çatti*-h zd *vi-sa'ti* 'deux décades' (voy. s. vv. *εἰκοσι* p. 221 et *ἑβδος* p. 366); gén. dat. *vûv vûv* < **vû-vi* (cf. skr. *vi-çatti*-h); possess. *vûtrepos* O 59. p. 185. Brugmann Ber. d. sächs. G. d. W. 1908, p. 25 sqq. (bibl.); pour les autres congénères voy. s. v. *hpeis* p. 323 sq.

vûτάλα n. pl. 'friandise, mets délicat'. Etym. obscure. — Dan. *snage* 'fureter dans' *snagen* 'fureteur, curieux, friand' b. all. *snöcheren* 'fouiller du groin, manger par friandise' (Bugge Cur-

1617

1618

1619

1620

1621

1622

1623

1624

1625

1626

1627

1628

1629

1630

1631

1632

1633

1634

1635

1636

1637

1638

1639

1640

1641

1642

1643

1644

1645

1646

1647

1648

1649

1650

1651

1652

1653

1654

1655

1656

1657

1658

1659

1660

1661

1662

1663

1664

1665

1666

1667

1668

1669

1670

1671

1672

1673

1674

1675

1676

1677

1678

1679

1680

1681

1682

1683

1684

1685

1686

1687

1688

1689

1690

1691

1692

1693

1694

1695

1696

1697

1698

1699

1700

1701

1702

1703

1704

1705

1706

1707

1708

1709

1710

1711

1712

1713

1714

1715

1716

1717

1718

1719

1720

1721

1722

1723

1724

1725

1726

1727

1728

1729

1730

1731

1732

1733

1734

1735

1736

1737

1738

1739

1740

1741

1742

1743

1744

1745

1746

1747

1748

1749

1750

1751

1752

1753

1754

1755

1756

1757

1758

1759

1760

1761

1762

1763

1764

1765

1766

1767

1768

1769

1770

1771

1772

1773

1774

1775

1776

1777

1778

1779

1780

1781

1782

1783

1784

1785

1786

1787

1788

1789

1790

1791

1792

1793

1794

1795

1796

1797

1798

1799

1800

1801

1802

1803

1804

1805

1806

1807

1808

1809

1810

1811

1812

1813

1814

1815

1816

1817

1818

1819

1820

1821

1822

1823

1824

1825

1826

1827

1828

1829

1830

1831

1832

1833

1834

1835

1836

1837

1838

1839

1840

1841

1842

1843

1844

1845

1846

1847

1848

1849

1850

1851

1852

1853

1854

1855

1856

1857

1858

1859

1860

1861

1862

1863

1864

1865

1866

1867

1868

1869

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

Myse

de Bonting, Dict. eth. d. de l. pr.

a wec vros, f. "gior, lue, w. luf -

trac. vugā, wile, huc nialit a
*sund, nunc, *

1
ἐξ ἐποφου, = (old. m. ante?)
ἐν ἀβτηρα, (unlabeled?)

2002

$Eu_{\alpha}^{\beta} = -\text{rot} \cdot \text{ovo} \cdot (\angle * \text{eu} \alpha \beta)$

L. Meyer, II, 121
Wolke 440

1890

1890

1890

1890

1890

1890

1890

1890

1890

1890

1890

Penelope

v. linn. offic. - h. 147.
Фергана = Ферганская

**ΚΕΝΤΡΟ ΔΡΑΜΑΤΟΣ
ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ**

Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Athene 1/4/1996

Prof. Juliano Scabea
Via Pilastri 27
50131 Firenze
Italia

Caro collega,

Le mando alcune idee di base in riguardo al nostro incontro a Samos. La vostra partecipazione ci interessa molto et spero di poter scambiare della idee et della esperienze comuni sulle **Bacchanti** e i problemi della rappresentazione della tragedia greca oggi.

Con tanti saluti

Ioannis Andreadis

1. Πολιτ.
2. 1

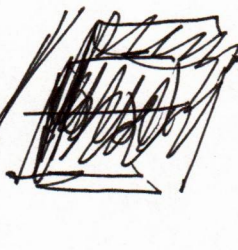
Care e Sonos

**ΚΕΝΤΡΟ ΔΡΑΜΑΤΟΣ
ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ**

Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

11/5/1996

Prof. Julianio Scabea
Via Pilastri 27
50131 Firenze
ITALIA

20 agosto.

Egregio Professore.

Abbiamo avuto tramite le Sigira Stathi la sua risposta positiva al nostro invito concernente la Sua partecipazione al Convegno sul "Dioniso" quest' estate e la vogliamo ringraziare per l'onore che ci fa.

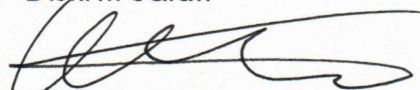
Vogliamo dunque informarla che il Convegno si terrà a Samos dal 27 Agosto fino al 1 Settembre 1996 (riguardo il Suo viaggio ritorneremo in tempo per darle i particolari).

Inoltre La vogliamo pregare di poterci inviare via Fax o lettera un riassunto dei punti principali della relazione che vorrebbe presentare al Convegno come pure farci sapere due cose:

1. Se sarebbe possibile per Lei ottenere un giorno un piccolo *workshop* con la partecipazione dei nostri studenti presentandoli in linee grosse il procedimento che ha seguito con i suoi studenti durante lo studio della **Baccanti** e
2. Se esiste lavoro fatto dai Suoi studenti che potrebbe essere interessante (foto, tesine, altro) da vederlo o presentarlo.

In attesa di Sue notizie, porgiamo.

Distinti Saluti

Yngos Andreadis

Λεωφ. Συγγρού 136, 176 71 Αθήνα.
Fax: (01) 3252847 & 9223690.

Χίλλ 3-5, 105 58 Αθήνα.
Τηλ: 3228460, Fax: 3228460

0030

10/10/1997

10/10/1997

10/10/1997

Prof. Luciano Scatena
Via P. 27
30131 Firenze
ITALIA

Prof. Scatena

Abbiamo avuto l'onore di ricevere la sua risposta positiva al nostro invito concernente la sua partecipazione al Convegno sul "Dizionario" dell'arte e la vegetazione rinascimentale per l'anno che ci fa. Vi ringraziamo per l'informazione che il Convegno si terrà a Sansepolcro dal 27 Agosto fino al 1 Settembre 1998 (riguardo il suo viaggio) e vi offriamo in tempo per darle i particolari. In oltre la vegetazione pregare di poterla invitare via fax e lettera un riassunto dei punti principali della relazione che vorrebbe presentare al Convegno come pure i suoi indirizzi e cose.

Se sarà possibile per lei ottenere un giorno un piccolo workshop con la partecipazione dei nostri studenti presentando il loro lavoro e il processo che ha seguito con i suoi studenti durante lo studio dello "Zaccaria".

La sua partecipazione al Convegno e la sua presenza sono molto interessanti (foto, tesine, altro) da vedere o presentarlo.

In attesa di sue notizie, cordiali saluti.

Dizionario

Luciano Scatena

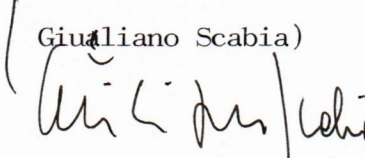
gentile Yangos Andreadis,

le invio lo schema di relazione (sono però cambiate le^{date} del convegno, e ho qualche difficoltà). E' possibile tenere un workshop un giorno ~~per~~ mostrare il lavoro sulle Baccanti; fra qualche giorno saprò se ci sarà materiale (tesine, foto, altro) da mostrare.

Può trovarmi facilmente al telefono nelle prime ore del mattino (dalle 8 alle 10), al numero 055/244606/

l'indirizzo esatto è; Giuliano Scabia, via dei Pilastri 29, 50131 Firenze (Italia).

cordiali saluti

(Giuliano Scabia)

Bologna, 19, 5, 1986

PS - Per il viaggio prendere un accord.

telefonico (via mare fino ad Atene,
con moglie e bambina (e mie spese!)
in aereo da Atene e ritorno) -

viaggio pagato per me andata e ritorno.

0030/1/1

GIULIANO SCABIA, scrittore

Schema di relazione:

IO, DIONISO, DI DIO FIGLIO, SONO GIUNTO ALLA TERRA DEI TEBANI

1. Interrogare un testo col corpo. Della traduzione.
2. Prologo e Primo coro: chi è Dioniso? Chi è oggi? Intorno al nome Dioniso.
3. I piedi della danza e i piedi della poesia - quale metro? dove sta il metro?
4. Il cerchio narrativo immobile. Il ballo narrativo cantato.
5. Dioniso danzatore/Dioniso germogliatore/Dioniso generatore/Dionis fallo e non falloforo.
6. Mania come sapienza e mania come antisapienza (il due cori delle Baccanti)
8. Tutti danzatori senza spettatori.
9. Il sogno del primo teatro.
10. L'interno dell'interno.

G. S.

Univ. di Bologna

11

16

17

Deke 3248460
f.

infective enteritis

4. Brown &

Ver

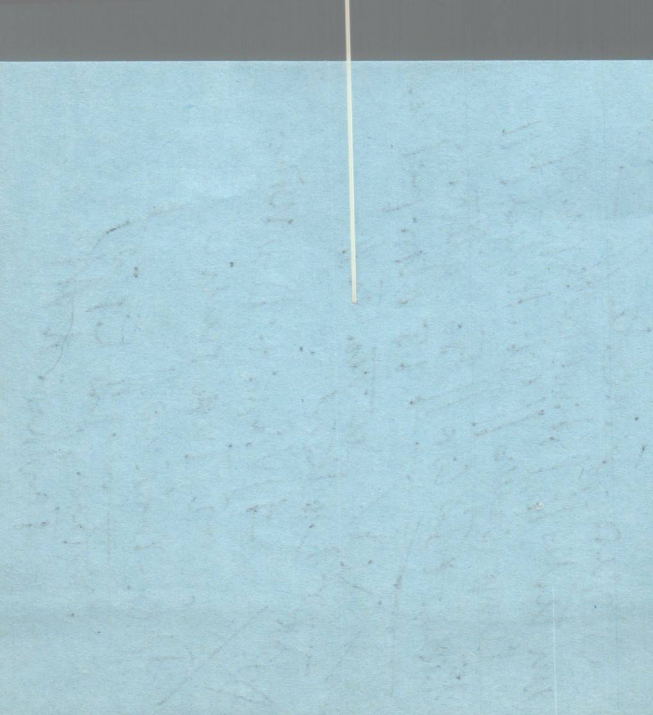
1 for me

(+ prof. see

Le squelette

+ i bells x

Spar. Incantus —
un testis // 13 live w/ by in o
Lup. chiro // Leb. testis //
Fishes & Is. 60 // 50 str. in
~~15 str. in~~

~~2. yellow~~ winter her //
1) Vign. + D. w. v. n. r.
2) I. u. r. u. l. o.

Don. merino // Eggs.
Panthin / No. 1-11
Panthin

Aldo Formig - 0771/725352

Baccanti - 1995-96

te to metrico ver. Scabia

metrico form

Lupi ..

SPIRIDONOS

STAYROYLA

SKRA

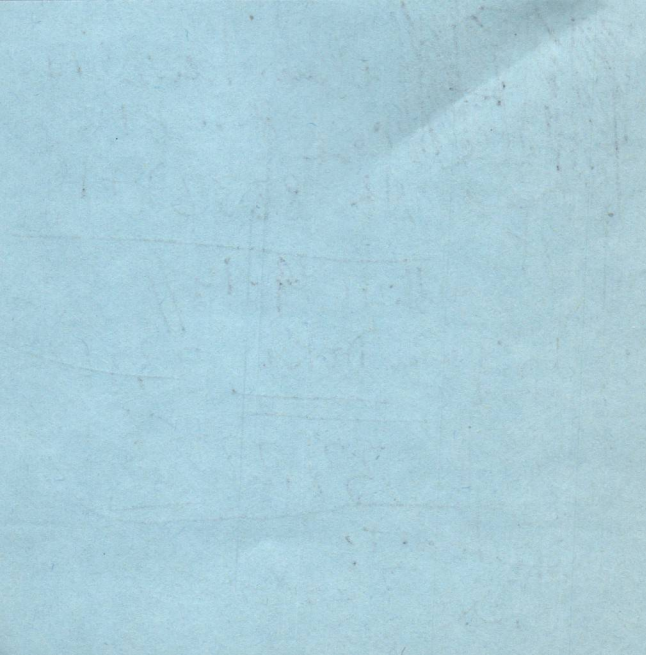
K' LIMNOY 1

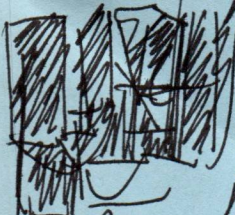
CALLITHEA

ATHENS

GREECE

del. release

elem. Henry Vides
Case 8.11 2000
At. 8252771

A

utiliz. 9.14 //

nijama DeKre 3312325

|| 331232567

14, 16, 17.

lex 3268460
e numbers

**ΚΕΝΤΡΟ ΔΡΑΜΑΤΟΣ
ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ**

Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης

Athènes, le 5 mars, 1996

Chers amis,

J'ai le plaisir de communiquer avec vous, de la part du Centre Dramatique de l'Université Panteion dans un double but:

a. De vous inviter à participer à la Rencontre **Mediterranee - Mer-Noire, rencontre de la paix et de la culture**, qui sera tenu à Samos du 11 au 17 août 1996.

Notre invitation est adressée en premier lieu aux représentants des villes-membres du réseau des anciennes colonies grecques de la Méditerranée, mais également à d'autres représentants d'anciens ports grecs, à des universitaires, artistes et étudiants.

La première journée sera consacrée à la paix, la culture et le développement et à nos rôles reciproques comme facteurs de communication parmi les civilisations et les peuples.

Les trois journées suivantes à un Colloque Scientifique ayant comme titre: **L'ombre d'Ulysse: L'errance dans la pensée, l'art, la culture.**

Pendant les soirées se déroulera le programme parallèle avec des représentations théâtrales (**Les Bacchantes/Dionysos marin, Medée**) et des manifestations musicales de divers pays.

Les frais du voyage et l'hébergement pour les représentants du réseau des parts grecs de la Méditerranée seront couverts par les organisateurs (Municipalité de Pythagoreion, Samos).

b. Le spectacle ***Bacchantes/Dionysos Marin*** en partie en langue française, effectuera une tournée du 20 août au 10 septembre environ. Nous serions très heureux si votre ville serait intéressée à recevoir notre troupe pour une représentation. La moitié des frais étant à la charge de l'État Grec, les frais pour une représentation se montent à 73.000 N.F. (net) avec de plus les frais d'hébergement (bed and breakfast) pour 20 personnes.

Comme nous avons précisé plus haut le spectacle sera bilingue: Grec (ancien et moderne) et français.

Nous espérons de recevoir votre réponse au plus vite.

Avec des salutations cordiales,

Yagos Andreadis
President
du Département de Communication
et Directeur du
Centre Dramatique de Panteion